

Els ardots barcelonins de Felip segon (1598-1621)

JOAN VILARET I MONFORT

El dia 31 de maig de 1612 el lloctinent marquès d'Almazan atorgà als consellers de Barcelona privilegi d'encunyar menuts i ardots sense cap mena d'aliatge de plata. La circulació de moneda falsa havia esdevingut alarmant i el millor remei que hom veia a mà per combatre la crònica malura era de rebaixar la qualitat de la moneda legal. Sense embuts ho diu el document esmentat (SALAT, T. II, LXXVII): «... com sia cert que los fabricadors de falsa moneda no troben ganància no voldran tampoc fabricar-la.»

De menuts o diners Barcelona ja n'encunyava des de la llunyana època dels seus comtes independents. La novetat consistia en el batiment dels ardots i és sobre aquestes monedes que em proposo escriure en les ratlles que segueixen, bé que limitant-ne l'estudi a les que corresponen al regnat del segon dels nostres Felips.

La paraula «ardit», en rebre la sanció legal, no era pas desconeguda al principat. Tots els catalans sabien, perquè l'ús els ho havia ensenyat, que dos diners feien un ardit. Però ara cal que, amb tota la brevetat possible, examinem com aquesta curiosa denominació d'origen forà s'introduí en el vocabulari comú de la nostra llengua.

Hi ha qui relaciona els ardots amb els farthings anglesos. El farthing aparagué a Anglaterra en el regnat d'Eduard I (1272-1307). És un mot d'etimologia saxona i significa una quarta part. Era i segueix essent la quarta part d'un penic. L'ardit, al continent, fou creació dels reis d'Anglaterra com a ducs d'Aquitània. Consultant la centenària obra de Poey d'Avant, a desgrat dels anys encara de tan positiva utilitat, ens assabentem que s'anomenaven ardots les monedes que representen el duc espasa en mà, descansant el glavi sobre l'espatlla en la característica actitud d'entrar en acció. Hi havia ardots de plata i ardots d'or. El nom per tant no era una referència de valor sinó que es relacionava amb la figura representada en la moneda que per ésser ardit havia d'adoptar sempre aquella posició marcial. Varen batre ardots a Bordeus i altres poblacions de llurs dominis Eduard III d'Anglaterra (1317-1355) i tots els seus successors fins a la definitiva incorporació dels territoris

atlàntics a la corona francesa en el regnat de Lluís XI (1461-1483). Aquest sobirà va acceptar l'ardit (hardi) en el numerari francès i en féu una moneda de plata de curs general amb la iconografia cavalleresca del rei del mateix estil que els ardots de Bordeus. Lluís XI, sempre a punt d'expansionar els seus dominis, va rebre en penyora del nostre trastàmara Joan II sense Fe, el comtat del Rosselló i com a signe d'una possible sobirania cobejada amb ardència, s'afanyà de fer batre a Perpinyà monedes del tipus circulant a França. Entre aqueixes hi havia els ardots. Ara veieu com per la porta del Rosselló, cancell del principat, durant la primera i transitòria ocupació francesa, els ardots es varen introduir a les terres catalanes.

Més endavant, sota l'obediència dels Habsburg en ple segle XVI, varen fabricar ardots Puigcerdà i Perpinyà. Però aquestes peces semblantment a las que als inicis del segle XVII es disposaven a encunyar els consellers de Barcelona, dels vells ardots de Guiena només en conservaven el nom. Ja no serien d'or ni de plata i la representació cavalleresca del rei, de regust medieval, cediria el lloc a figures més civils, d'acord amb les pacífiques aspiracions del consell barceloní.

Els nous ardots foren de coure. A l'anvers hi havia el bust reial amb coll tavellat i mirant a l'esquerra. A banda i banda, les lletres A i R, interpretades amb parer unànime com les inicials del mot ardit. Anys enllà, a començaments de la guerra dels Segadors, les lletres S i I col·locades també entorn del bust havien de significar que es tractava d'un sisè. Lletres i bust apareixien encerclades per una orla de petits granets. Al revers ostentaven les armes de la ciutat dintre d'un escut en cairó voltat d'un cercle de traç seguit i entre aquest i un altre cercle exterior de granets la tradicional llegenda BARCINO CIVITAS seguida de la data.

Acabem de fer esment de la data i aquí arribem al moment interessant des del punt de vista numismàtic d'aquest senzill article. El privilegi, segons exposàvem damunt, és de l'any 1612 i les peces més velles fins ara conegudes són del 1613. Mateu i Llopis en el seu treball, de dens contingut, «Los ardots de 1613», tampoc cita cap peça anterior a aquest any. «Els més antics que coneixem porten la data 1613», diu textualment BŒTET i SISÓ. Altrament a la meua col·lecció hi ha un ardit de Felip II, el primer de la sèrie, en el qual de manera ben clara, nítida i indubtable s'hi llegeix 1612, any que s'ajusta al de l'atorgament de la llicència del marquès d'Almazan.

Aquesta peça, tanmateix ben rara (gosaré dir única?), havia pertanyut a la col·lecció del senyor Josep Vila Sivill el qual feia aplec de monedes catalanes amb un refinament difícil d'igualar. Aconseguia exemplars de raresa excepcional com a resultat d'incansables i obstinades gestions. El senyor Vila Sivill era un bon barceloní i un gran català, un numismàtic, intel·ligent i culte i un col·leccionista conscient de la seva missió i responsabilitat que temps a venir, quan se'n dreci l'honorable llista, arrenjarà el seu nom entre els grans col·leccionistes catalans Vidal-Quadras, Bosch i Alsina, Carles Tolrà, Massot, Renté, Puig, etc. Em complac a proclamar, per fidelitat a l'amic traspassat i per justícia que sense la seva inestimable tasca de recull, jo no estaria en disposició d'oferir la notícia, important per a la numismàtica catalana, de la realitat de l'ardit barceloní de l'any 1612.

La data 1612 no és pas l'única novetat que puc presentar. L'amic Escudero i Bartrolí, que conrea amb fruïció el camp de les petites peces catalanes, em proporciona l'avinentesa d'enriquir la llista d'ardits barcelonins amb la data 1620, no publicada en els tractats. Pel meu compte hi afegiré l'any 1618 fent remarcar que també es troba a la col·lecció Escudero a la que correspon igualment la curiosa variant de l'ardit de 1616 amb els quaters de l'escut de

